

SERIA

C

NUMĂRUL

60

3176
**CUNOȘTINȚE
FOLOSITOARE**

„DIN LUMEA LARGĂ”
DIRECT. REDACȚIONALĂ PROF. UNIV. I. SIMIONESCU

VECINII NOȘTRI
P O L O N I A

DE

I. SIMIONESCU

Profesor la Universitatea din București

EDITURA „CARTEA ROMÂNĂ” BUCUREȘTI

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

* = 8 lei numărul; celelalte 5 lei.

Seria A. „ȘTIINȚA PENTRU TOȚI“.

- Nr.
1. **Cum era omul primitiv** de I. SIMIONESCU*.
 2. **Viața omului primitiv** de I. SIMIONESCU*.
 4. **Albinele** de T. A. BĂDĂRĂU.
 8. **Furnicile** de T. A. BĂDĂRĂU.
 9. **Viața Plantelor** de I. SIMIONESCU*.
 - 10—11. **Pasteur** de C. MOTAȘ.
 13. **Telefonia fără fir** de TR. LALESCU.
 14. **Porumbeli mesageri** de V. SADOVEANU.
 15. **Planeta Marte** de ION PAȘA.
 16. **De la Omer la Einstein** de GENERAL SC. PANAITESCU.
 17. **Cum vedem** de DR. I. OLĂVAN.
 18. **Razele X.** de AL. CIȘMAN.
 19. **Omul de la Cucuteni** de I. SIMIONESCU.
 20. **Protozoarele** de I. LEPSI.
 21. **Fulgerul și trăsnetul** de C. G. BĂDEȚEANU.
 22. **Nebuloasele gazoase** de M. E. HROVĂNU.
 23. **Bacteriile folositoare** de I. POPU-CĂMPEANU.
 24. **Scrisori cereștii (Meteoriți)** de I. SIMIONESCU.
 25. **Din istoricul electricității** de STEL. C. IONESCU.
 26. **Mercur și Venus** de C. NEGOIȚĂ.
 27. **Reumatism și arterioscleroza** de DR. M. CĂHĂNESCU.
 28. **Oameni de inițiativă** de APOSTOL D. CULEA.
 29. **Henri Ford** de ING. N. GANEA.
 30. **Musca** de I. MUREȘANU.
 31. **Ciupercile** de I. POPU CĂMPEANU.

Seria B. „SFATURI PENTRU GOSPODARI“.

- Nr.
1. **Îngrijirea păsărilor** de PROF. C. MOTAȘ.
 2. **Despre tovarășii** de PROT. C. DROX.
 3. **Despre scarlatină** de DR. I. GHEORGHIU.
 4. **Livada din sămburi** de G. GHEORGHIU.
 7. **Morcovul și alte legume** de P. ROZIADÉ.
 8. **Sifilisul** de DR. E. GHEORGHIU.
 10. **Votul obștesc** de A. GOROVEI.
 11. **Creșterea porcilor** de C. OESCU.
 14. **Pelagra** de PROF. V. BABES.
 15. **Alegerea semințelor** de C. LACRĂȚIANU.

SERIA C. No. 60
CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE
DIN LUMEA LARGĂ

VECINII NOȘTRI

POLONIA

DE

I. SIMIONESCU

Profesor la Universitatea din București

EDITURA „CARTEA ROMĂNEASCĂ”, BUCUREȘTI

8546—936

PAGINI ALESE

(SERIA NOUĂ)

împlinesc prin bucățile
de literatură, biblioteca

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

ȚARA

Pământul.

Așezare și întindere. Polonia face parte din Europa Centrală, a cărei margine răsăriteană este socotită o linie ce duce dela Memel până la gurile Dunărei.

Suprafața ei (388.600 km²), mai mare decât a țării noastre, are forma romboidală, întinzându-se dela Ceremuș, până'n Marea Baltică. La răsărit se mărginește cu Rusia, de care o desparte o graniță în mare parte convențională. La apus, o graniță tot convențională o desparte de Germania. La Nord atinge până la Marea Baltică în dreptul unui coridor îngust, vârit între Germania și Prusia de răsărit. Tot la Nord se megieșește cu Lituania și Letonia. La Sud, pe creasta Carpaților Păduroși e granița spre Cehoslovacia. De noi se desparte prin Ceremuș afluentul Prutului, prin Nistru și prin o scurtă linie convențională între Prut și Nistru.

Relief. Așezată între câmpiile Rusiei și ale Germaniei de Nord, cea mai mare parte (87%) din suprafața Poloniei este joasă, sub 300 m. înălțime, cu pământ sărăcăcios, mai mult prun-

diș și mâl lăsat de pe urma topirii ghețarilor din vremea Cvaternară. Spre granița de răsărit, se găsesc mlăștinele dela Pinsk din regiu-

Fig. 1. Harta Poloniei (d. Ahlers)

nea numită Polesia. Numai către S W, dealungul graniței către Cehoslovacia, se înalță, neîntrecând însă 1500 m., coasta nordică a Beskizilor

și a Carpaților Păduroși, a căror creste mai înalte se găsesc în Cehoslovacia.

Intre îngusta zonă muntoasă și întinsul câmpiei nordice, pe o mică lățime se află o zonă de dealuri, a căror temelie e formată din munți vechi roși, de aceeași vârstă, fiind continuarea lor, cu cei din Nordul Dobrogei. Acoperiți și ei de mantia depositelor cvaternare, răsar în dealurile dela Lysagora, (611 m.), păstrând înfașurarea de munți, cu stânci năruite. Sunt icoana Munților Măcinului dela noi. Această zonă de dealuri și podișuri, cuprind mari bogății minerale. E partea cea mai variată ca relief și cea mai populată.

Ape. Cum e Dunărea pentru noi, fluviul în care se scurg aproape toate râurile din România, așa e Vistula pentru Polonia. Aproape $\frac{1}{2}$ din suprafața țării formează basenul acestui fluviu, care izvorește din Carpați pe teritoriul polonez, înconjură Lysagora, formând un arc larg, spre a se vărsa în Marea Baltică aproape de Danțig. În Vistula, la Varșovia, se varsă Bugul, ce izvorește din colțul sudestic al țării. Celelalte fluvii trec numai în parte prin teritoriul polonez. Niemenul la N E, la vărsarea lui în Marea Baltică formează granița dintre Prusia de răsărit și Lituania. Wartha la apus, trece granița Germaniei, vărsându-se în Oder. Din Polonia de răsărit izvorește Pripetul, afluent al Niprului, iar mai la sud Nistrul și Prutul.

Bogățiile naturale.

Agricultura. Polonia este o țară, ca și a noastră, mai mult agricolă decât industrială, măcar că industriile felurite sunt bine organizate. Terenul prea puțin muntos, șesurile întinse, chiază mai mult spre lucrul pământului; 65% din întreaga populație trăiește numai de pe urma muncii pământului.

Spre deosebire de țara noastră în Polonia se samăna mai ales sacară și Cartofi. Pământul năsipos din ținuturile șese dela nord, clima ceva mai aspră, face ca sacara să crească bine, în regiunea dinspre NW a țării. Peste tot s'a sămănat 5 mil. hectare, din suprafața agricolă de peste 250.000 km², aproape întinsul țării noastre. În 1933 s'a recoltat peste 7 mil. tone de sacară, ceiace trage greu în cumpăna exportului agricol. Grăul vine în al 2-lea rând, mai mult în partea de răsărit, cu întinse suprafeți de pământ negru. În mijlociu se recoltează cam 2 mil. tone de grâu. Alte cereale cultivate sunt orzul și ovăzul. Acesta din urmă să samăna în deosebi în ținuturile apropiate de munți.

După sacară, temeiul culturii agricole în Polonia sunt cartofii. Se cultivă pe o întindere ce trece de 2500 mii de hectare. Când recolta e bună, e belșug pentru țărani, și liniște în țară ca și la noi după o recoltă bogată de porumb. În anii când nu se fac cartofi este dezastru pentru

țărani ca și pentru proprietari. În perioada dintre 1929—1933 s'a recoltat anual peste 300 milioane de chintale de cartofi.

Dintre celelalte plante agricole se cultivă sfecla de zahăr, leguminoase și plante industriale, din care nu lipsește hămeiul.

Din suprafața bună de cultivat, 63% o ocupă cerealele (pe jumătate sacara), apoi 13% cartofi, 7% fânețe artificiale.

Porumb nu se cultivă aproape de loc.

Ceiace însă merită să fie știut la noi este neconținută creșterea a producției la hectar, pentru că agricultorul polon își lucrează pământul cu grijă, ca să capete din an în an tot mai mult. Așa s'a ajuns la producția mai mare acum decât înainte de războiu. În mijlociu, între anii 1929—33, s'au recoltat (în chintale) pe hectar 11.4 la sacară, 12.1 la orz, 11.8 la grâu, 113 la cartofi, 212 la sfecla de zahăr.

Pământul de cultură, spre deosebire dela noi, nu este fărâmițat. Exproprierea s'a făcut cu mai multă chibzuială, pas cu pas, potrivit măsurilor luate ca pământul îmbucătățit să nu aducă scăderea producției și a calității produselor. Marea proprietate mai are în stăpânirea sa peste 20% din suprafața țării, dintre care 2/3 proprietari cu peste 1000 ha. Restul pământului e împărțit la săteni; majoritatea are mai puțin de 5 ha. Proprietatea mijlocie, între 20—50 ha., este restrânsă numai la 76.000 de proprietari agricoli.

Marii proprietari însă ș'au căutat moșiile în chip deosebit, punând în valoare, după datele științifice moderne, nu numai pământul, dar tot ce se scotea de pe el. De pe domeniile marilor proprietari s'a ajuns să se capete până la 36 chintale de grâu pe hectar, tot atâta sacară, 220 chintale cartofi etc.

Animale. Creșterea animalelor domestice ocupă un însemnat rol în veniturile țării. Indată după războiu numărul animalelor domestice a scăzut cam la 20% din ceiace era înainte.

Prin o îngrijire continuă, azi numărul animalelor domestice a ajuns pe cel de dinainte de războiu. Vitele cornute, cam 50 capete la suta de locuitori, sunt mai numeroase în părțile sărace dinspre NE. Caii dinpotrivă sunt mai folosiți la lucru pământului sau la transport. Numărul lor a întrecut pe acel de dinainte de 1914.

Oile sunt crescute mai cu samă în partea de răsărit, săracă. Marc, din ce în ce mai mare cătare au porcii, cam câte 23 la sută de locuitori față de 11 oi.

Pădurile. Polonia se găsește în zona păduroasă a Europei. Pădurile mai întinse odinioară, ca pretutindeni, a dat îndărăt în fața trebuinții de suprafeți arabile. Polonia a rămas însă și azi, cu cele 83.000 km² de păduri, o țară mai împădurită decât România, având 23% din suprafața sa cu păduri, pe când la noi a scăzut la 21%. Coniferele sunt mai răspândite decât la noi

(80%). Pini acopăr suprafeți întinse în Nord și mijlocul țării. Stejarii formează codrii mari în Volhinia. Fagul e mai puțin, restrâns în Galiția căci limita lui răsăriteană trece prin Polonia, în lung. Insemnătate deosebită au mestecenii, mai ales în regiunile joase din preajma luncilor largi.

Cea mai mare parte din păduri au rămas în stăpânirea particularilor, a proprietarilor mari (65%).

Bogățiile subsolului adunate spre poalele Carpaților și în ținutul vechilor munți, sunt destul de variate.

Bogăția în sare este de toți cunoscută, căci localitatea Wielicka, cu cea mai mare ocna din Europa, este pomenită și în cărțile noastre de școli primare. Se scoate pe an cam 50 mil. kilograme. Mina dela Wielicka, exploatată din veacul al XI-lea este des vizitată și din punct de vedere turistic, formând un labirint de galerii în lungime totală de vre-o 800 km., distanța dela granița de nord a României până la cea de sud. Luminate cu torțe, încăperile par ca din povești, cu părăși de cleștar. Trebuie 2 ore ca să fie toate vizitate.

În afară de Wielicka sunt și alte ocne mai mărunte tot la marginea Carpaților, de altfel prelungirea zonei cu sare dela noi.

Ceiace se găsește în Polonia, dar ne lipsește nouă, sunt sărurile de potasiu dela Kalusz, atât de importante pentru industrie. De altfel sarea din Polonia nu numai că este mai mult expor-

tată, decât a noastră, Serbia bună oară nu cumpără sare dela noi, dar e folosită în mai largă măsură în scopuri industriale. Fabricile de lângă Cracovia produc 250.000 tone pe an de sodă, exportată în Germania, Cehoslovacia.

Polonia căpătând o parte din Silezia, a ajuns azi una din țările exportatoare de uleiă prețuită. Cele 40 mil. de tone exploatare anual, nu sunt consumate în interior decât pe jumătate.

Petrolul forma odată bogăția țării. Azi a dat cu mult îndărăt. Vine în urma noastră. Boryslav, centrul principal de producțiune, a ajuns ca și Câmpina, cu multe sonde sterpe, înțepenite.

Gazul metan întovărășește erupțiunile rare de petrol; cantitate folosită e cu mult mai puțină decât la noi. În schimb în Polonia se exploatează Ozocherita sau ceara de pământ, descoperită la noi în apropiere de Slănicul Moldovei.

În părțile vestice se exploatează minerale de fer, de zinc, de plumb. Nici aur, nici argint, ca la noi, nu se găsește.

Industrie. Comerț.

În diferitele provincii care făceau parte mai înainte din Germania, Austria ori Rusia, unite în Polonia de azi, Industria mare era destul de dezvoltată. După crearea statului polon, a luat o dezvoltare și mai mare, ocupând astăzi mai bine de 15% din populația țării. Mai ales în ultimul deceniu, industria a fost protejată prin taxe

mari de import, prin diferite ușurări din partea statului, care a scăpat de multe articole importate sau are la îndămână acele necesare pentru apărarea națională. Așa au luat naștere industrii chimice, de electricitate, de îngrășăminte, de mătasă artificială, precum și industria grăsimilor, a uleiilor, care întrebuintează materia primă din țară. În progresul lor industriile s'au folosit de mâna de lucru ieftină, cât și de prețurile alimentare scăzute.

La susținerea industriilor vechi și noi, jumătate din capitalul industrial întreg, este capital străin. În industriile metalurgice 90%, în cele electrice 78% în cele chimice 56%, e capital străin, aparținând în primul rând Franței, Statelor-Unite și Germaniei.

Pentru ca să se mențină prețurile, fabricile s'au cartelat. La început statul a văzut cu ochi buni această centralizare a intereselor industriale. Mai pe urmă însă a dus lupta împotriva lor spre a le sili să scadă prețurile.

Fabricile nu sunt repartizate peste toată Polonia. Cele mai multe se găsesc în partea apuseană, în Silesia; multe sunt în Polonia-mijlocie. Numai una singură cu o energie mai mare de 5000 kw se află în răsărit.

Importantă este industria legată de cărbunii de pământ; 40% din energia generală aparține acestor industrii cu $\frac{1}{4}$ din lucrătorii industriali.

Centrul principal huilier este Kattovitz, dar și împrejurimile Cracoviei. Cărbunele e de

bună calitate și folosește mai ales la fabricarea cocsului. Pe lângă huilă, din Polonia se scot și 250.000 tone de lignit. Nu numai că huila și

Fig. 2. Răspândirea lucrătorilor industriali în Polonia.
1=Pomerania; 2=Poznan; 3=Varșovia; 4=Lodz;
5=Kielce; 6=Silezia; 7=Cracovia; 8=Lwow (Lemberg); 9=Stanislaw; 10=Tarnopol; 11=Volhynia;
12=Lublin; 13=Polesia; 14=Bialystock; 15=Nowogrodek; 16=Wilna.

cocsul fabricat pot face față cerințelor interne, dar prisosește, spre a fi exportat. În special de

pe vremea marelor greve din ținuturile huliere ale Angliei din 1926, Polonia a ajuns să cuprindă piețele Scandinaviei și chiar în afară de Europa.

Prezența mineralelor de fer și zinc, ca și a combustibilului, a dus la o dezvoltare a mării industriei metalurgice. În 1934 s'au produs 382.000 tone de fer brut, 856.000 de oțel. Se mai importă fer din Suedia, Rusia. Fabricile de mașini abea pot satisface nevoile interne.

În ce privește producția de zinc Polonia are o deosebită importanță; 11% din producția mondială, cu 108.000 tone în 1934 cad în sama ei. Și plumb produce destul de însemnată cantitate (18.000 tone). Regiunile cu industrie metalurgice sunt în jurul Cracoviei, a Varșoviei, în Silezia.

În al doilea rând vine Industria textilă, concentrată aproape în întregime în jurul orașului Lodz. Se lucrează atât bumbacul importat, cât mai ales lăna, inul indigen. Industria textilă însă nu a progresat, pentru că exportul este redus față de concurența altor țări industriale.

Industria chimică, cu fabrici de acid sulfuric, acid azotic, de sodă, de îngrășăminte chimice și chiar de materii colorante, pe an ce merge iea o dezvoltare tot mai importantă.

Dintre industriile alimentare, morăritul vine în primul rând, apoi fabrici de bere, de alcool. După Cehoslovacia și Ungaria, Polonia are cele mai multe fabrici de zahar. Fabrica din Chelm,

singură, poate prelucra zilnic 3000 de tone de sfeclă.

De asemenea Industria lemnului este însemnată. Peste 90.000 de lucrători se ocupă cu prelucrarea produselor forestiere. Fabricile difere, ferestre, fabrici de mobile, sunt împrăştiate mai multe în ţinuturile carpatice, dar şi în ţinuturile din nord, cum e în jurul oraşului Vilna. În ultimii ani fabricile de hârtie şi celuloză au luat o importanţă deosebită, ocupând peste 14.000 de lucrători.

Comerţul.

Căile de comunicaţie. Înainte de războiu Polonia de azi fiind sub regimuri deosebite, căile de comunicaţie au o răspândire neegală. Pe când în partea de vest şoselele sunt bune, dese, în partea de răsărit, spre Rusia, ca şi la noi în Basarabia, drumurile sunt proaste.

Căile ferate nu formează o reţea deasă decât înspre S.W. În 1934 erau 20.000 km. de căi ferate, cam 5.2 pe 100 km², deci în aceeaşi situaţie cu noi. În anii din urmă însă s'au lucrat multe linii noi. Astfel s'a normalizat şi s'a întărit linia ce leagă Silesia cu portul Gdingen apoi linia Varşovia-Cracovia, orientându-se circulaţia dinspre Sud către Nord, din ceiace era mai înainte dela Vest la Est, mai ales că traficul european cu Rusia a suferit mare scădere.

Cele 48.000 km. de şosele sunt repartizate mai multe în partea de Vest; răsăritul este

aproape izolat din cauza lipsei de şosele bune. În cele 4 provincii răsăritene cad abea 8% din şoselele naţionale. În ultimii ani însă o deosebită atenţie s'a dat acestei chestiuni; în vara anului 1934 nu mai puţin de 100.000 lucrători au fost puşi la repararea şoselelor existente sau la lucrarea altora, din nou, prin pădurile dese şi prin ţinuturile mlăştinoase.

Există şi căi fluviabile, însă mult mai puţine decât în Germania. Vistula nu e folosită decât pe o mică distanţă în susul şi în josul Varşoviei. Canalele care leagă Bugul de Pripet, Niemenul de Pripet, sau Vistula de Niemen nu servesc pentru vapoare de transport. În general pe calea apei nu s'a ajuns să se facă nici 1% din transportul de pe căile ferate.

Starea rea a drumurilor face ca Polonia, în privinţa vehiculelor cu motoare, dela camioane la motociclete, să nu fie printre cele mai de frunte ţări; abea revine 3 maşini cu motoare la 10.000 locuitori.

În schimb s'a dat o deosebită dezvoltare circulaţiei aeriene. Printr'o înţelegere cu Olanda chiar aeroplane Fokker să contruesc în ţară. Sunt sboruri regulate în interiorul ţării, zilnice între Varşovia, Wilna şi Cracovia-Lemberg. Se fac şi sboruri regulate internaţionale în legătură cu Berlin, cu Riga, după cum sunt legături regulate între Polonia şi Bucureşti. În 1933 s'au făcut 1.6 mil. km. de sbor, cu 16.000 pasageri, 333 tone mărfuri şi 22 tone poştă.

Minunea săvârșită de Polonia în scurtul timp dela războiu încoace este crearea unui port modern la Marea Baltică, în dreptul îngusteii ieșiri al coridorului. Portul Gdingen, nu numai că a lăsat în urmă Danțișul, dar a devenit după Kopenhaga al 2-lea din Marea Baltică.

Ocupă o suprafață de 320 ha, cu un basin adânc de 12 m. și un chei de 8.5 km. S'au construit magazine pe o suprafață de 122 km², și cu puțința de a încărca 7.500 t. pe oră. Un oraș nou de 40.000 locuitori s'a format în jurul portului.

Dintr'o țară teritorială, Polonia repede a ajuns o țară maritimă. Toată atenția conducătorilor e îndreptată spre dezvoltarea portului. Planul de expansiune s'a executat într'una, chiar dacă guvernele s'au schimbat. Drumurile de fer sunt îndreptate către port. Un tarif scăzut face ca mărfurile să fie transportate spre port. Bunăoară dacă un transport de bumbac s'ar face gratuit dela Brema, portul Germaniei, la granița polonă, tarifele sunt așa de urcate dela graniță la Lodz, centrul textil, încât vine mai scump decât pe calea ocolită dela Gdingen la Lodz. În acest chip importul și exportul e concentrat în acest port în dauna celor vecine germane sau al Danțișului.

S'a ajuns astfel ca în 1934 partea noului port în exportul Poloniei să fie de 39% din totalul tonajului, întrecând Danțișul. Din acest port pleacă nu mai puțin de 40 linii de vapoare, în

toate porturile lumii. Polonia posedă azi o flotă de 56 vapoare de comerț și de pasageri, ducând mai ales cărbuni în porturile scandinave. În ultimele luni vaporul transatlantic „Pilsudski“ a deschis calea de transport a călătorilor în America de nord. Pentru transportul spre Palestina, vapoarele polone vin la Constanța, făcând concurență celor române.

Comerțul exterior. Tendința neconținută a Poloniei, spre a întări moneda țării, este de a micșora cât mai mult importul și a mări exportul. În această direcție se îndreaptă întreg sistemul economic al conducătorilor. De aici tarife aproape prohibitive pentru unele articole spre a mări valoarea materialului prim din țară; de aici toate eforturile spre a da dezvoltare nu numai industriei ci și produselor agricole. În 1928 și 1929 bună oară balanța comercială era deficitară. Importul era mai mare (3362 mil. de zloți în 1928) decât exportul (2508 mil. zloți); încetul cu încetul pe fiecare an exportul crește cu oscilațiuni între 411 mil. zloți (1931) și 177 mil. în 1934. Piețele europene fiind greu de cucerit, politica economică a fost îndrumată către America. Aproape s'a încercat exportul polonez în Statele-Unite, dela 0.6% în 1924 s'a ridicat la 2.3 în 1934.

Importul Poloniei se referă mai mult la materii prime (bumbac și lână pentru fabricile textile, fer pentru cele metalurgice), sau semifabricate (50% din import în 1933); vin în al

2-lea rând produse industriale (35.5% alimentare și băuturi (12.5%).

Exportul e alcătuit din material brut sau semifabricate (45%), produse alimentare (28.5%), produse industriale (24%) și animale vii (2.5%). Interesant pentru noi este organizarea exportului de produse agricole și alimentare. Crescătorii de porci sunt îndrumate pentru a căpăta slănină și jamboane, căutate în Anglia (7% din export); se exportă ouă (3.5%) și păsări.

Locul principal îl ocupă cocsul și huila (17.4%), ajungând să cuprindă piețe mai înainte ocupate de Anglia. Lemnul sub forme deosebite iarăși este exportat intens (15.8%).

Principalele țări de import sunt Germania, de și cu o scădere din ce în ce mai mare (34.5 în 1924, 13.6 în 1934). Să constată o creștere la importul din Austria, Cehoslovacia, Franța, Anglia ca și Statele-Unite.

Exportul Poloniei se face mai ales în Anglia, Germania, Belgia, dar și în Statele Unite (2.3% în 1934).

Raporturile noastre comerciale cu Polonia sunt relativ slabe. Ele scad neconținut și la export și la import, deși importăm neconținut mai mult decât exportăm. Indicele valorilor la import fiind 100 în 1929, este de 63 în 1930 și de 23 în 1933. La export 78 în 1930 și 39 în 1933. În 1932 importul e abea de 4.61% din totalul importului nostru iar exportul 1.47%.

Am importat de peste 500 mil. lei și am exportat abea pe jumătate. Importăm cărbuni și semifabricate, exportăm mai mult fructe și vin. Lipsa noastră de organizare este în bună parte de vină că exportul este atât de redus.

Scurtă schiță istorică asupra Poloniei.

Istoria statului polon începe cam prin veacul al 10-lea sub dinastia de origină țărănească a lui Miesko I.

Sub Boleslas I. (992—1025), Carol cel mare al Poloniei, Polonia se întinde dela Baltică până la Carpați și Elba. Aristocrația formată din proprietarii mari, cât și clericii, alcătuesc în jurul regilor un consiliu, dar adesa aduc slăbirea statului, prin ambițiile personale. Aristocrații stăpănesc alegerea regilor, luptându-se între ei, căci regele ales trebuie să sprijine interesele partizanilor săi.

Regele Casimir III-lea, zis cel mare, la începutul veacului al 14-lea, e primul care consolidează statul, întinzându-și granițele de est până în Volhinia și punând ordine în frământările interioare.

În veacul al 15-lea capătă importanță politică mica nobilime legată de pământul ce-l posedă. Aceste două categorii sociale, aristocrația și nobilimea mică, pe lângă clerici, țineau soarta statului. Țăranii erau sclavi.

Ideia națională este însă preocuparea îndeosebi

a clericilor, ca o apărare împotriva germanismului.

Creștinismul introdus în 966, dă Poloniei un mare sprijin în emanciparea ei. Civilizația și cultura polonă se datoresc bisericii în primul rând.

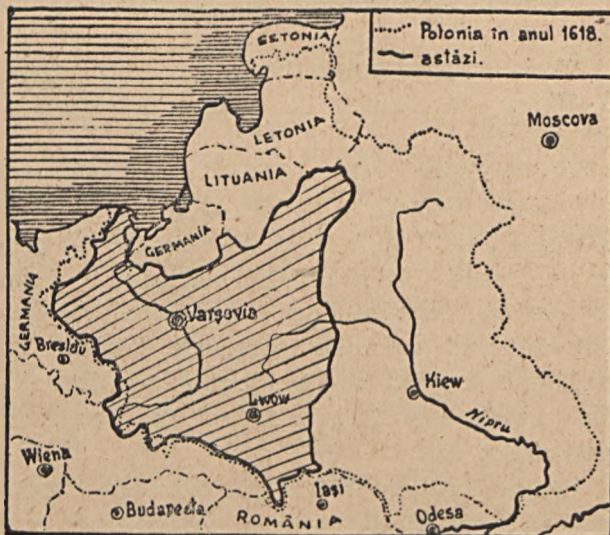

Fig. 3. Intinderea Poloniei în veacul al 17-lea, în raport cu granițele ei actuale (d. Ahlers).

În veacul al 17-lea Polonia are cea mai mare întindere teritorială până la Kiev spre răsărit, până la Carpați și Marea de Azov spre Sud.

În veacul al 18-lea se întâmplă dezastrul polon datorită luptelor pentru tron, ca și amestecului Poloniei în luptele dintre Suedezi și

Ruși. Rusia din ce în ce intervine în luptele interne; prin uneltirile ei slăbește mereu statul polon. La 1794, înțelegerea dintre Rusia, Austria și Germania, aduce pierderea independenței polone, împărțită sub cele trei împărății vecine, hrăpărețe. „Ea fu victima lipsei unor graniți naturale la răsărit și apus, a lăcomiei vecinilor, a liberalismului ei prematur și mai ales a greșelilor dinastiei suedeze „Wasa“.

Vreme de 125 de ani poporul polonez, cunoscute ce e stăpânire străină.

Tendențele celor trei mari stăpânitori sunt opuse. Prusia isbește și distruge nobilimea mică; Austria întetește înverșunarea țăranilor împotriva marilor proprietari; Rusia caută să întindă ortodoxismul tot mai spre apus. Incercările nobilimei de a reînvia Polonia veche nu duc la nici un rezultat. Nici Napoleon I, nici revoluțiunile dela 1830, 1847, 1863, în care țăranimea iea o parte însemnată, nu ajută la nimic.

O rază de speranță a patrioților polonezi se ivi la 1905, când Rusia fu biruită de Japonia. Democrații-naționali și socialiștii, cari încetul cu încetul s'au rădăcat în Polonia ca un partid bine încheșat, folosindu-se de puținele libertăți anunțate de guvernul rusesc, încercară o unire pentru liberarea Poloniei.

De atunci apare în arena luptelor politice *Josef Pilsudski*, care va juca mai târziu un însemnat rol în liberarea și întărirea Poloniei.

El era de partea ideii „totul ori nimic“, pe când *Dmovski*, conducătorul partidului democrat-național se mulțumea cu autonomia Poloniei rușești și o înțelegere cu conducătorii ruși.

Pilsudski s'a refugiat în Galiția, unde organizează lupte împotriva Rusiei, într'atât în cât socoti ca bună tactică, în cazul unui războiu, să lupte cu Austria în potriiva Rusiei. Oscilațiunile luptelor din Galiția, măriră dorința de libertate a polonilor. *Pilsudski* adună trei divizii de polonezi. După nehotărârea luptelor, când puterile centrale (1915/16), când Rusia (1917), dau proclamațiuni poporului polon, pentru o autonomie mai largă, bine înțeles fiecare acordând ce nu era al său.

Pilsudski însă prevăzând căderea Rusiei, dar și învingerea puterilor centrale, lupta din ce în ce pentru crearea noului stat polon. Când revoluția rusă izbucni și *Pilsudski* cu armatele sale fu socotit ca periculos, fu arestat și întemnițat la Magdeburg (1917). Intervenția lui Wilson fu favorabilă și polonezilor. Sub puterea de propagandă a lui *Paderewski*, vestitul pianist, între cele 14 puncte ale lui Wilson, se cuprindea și independența Poloniei.

În 1918, Franța, Anglia și Italia au făgăduit solemn crearea noului stat polon. În fruntea guvernului fu ales *Paderevski*, iar *Pilsudski* ca presedintele Republicei nou înființate. Prin tratatul din Versailles s'au stabilit granițele noului stat. Plebiscitul dela 1921, alipi o parte din

Silesia la Polonia iar în 1922 regiunea Wilnei are aceeași soartă.

Republica Polonă ajunge astfel în granițele ei actuale. *Pilsudski* rămâne de fapt conducătorul noului stat; El represintă continuitatea în planurile de întărire și conducere generală a țării, chiar când șefii guvernului se schimbă. Fundatorul Poloniei moderne era mereu atent asupra organizațiunei ei interne, iar schimbările principale economice și sociale, ca și schimbarea constituției în 1930, nu erau decât paginile istoriei contimporane înfăptuite sub supravegherea strictă a celui care își leagă pe veci numele de libertatea țării sale și îndrumarea ei spre o viață temeinică.

Populațiunea.

Tăria poporului polonez în toate timpurile a stat și în puterea lui de înmulțire. Nașterile se ridică la 29 la mie. Cu toată mortalitatea relativ mare rămâne un escedent anual de 13.7 la mia de locuitori. Germania cu o populație aproape dublă ca a Poloniei are anual aproape tot atâtea copii ca Polonia.

În 1934 numărul locuitorilor în Polonia e de 33.500.000, cu o densitate medie de 85 pe km², mai mare decât în Austria ori Franța, cu mult mai mare decât la noi.

Populația însă nu este deopotrivă răspândită

peste tot cuprinsul țării. În Galiția de vest se ridică și la 132 locuitori pe km². Mult mai slabă desime are populația în provinciile de răsărit, ajungând până la 31 în Polesia.

Majoritatea populației este legată de pământ, ca și la noi; 73% sunt rurali și numai 27% sunt orașeni.

Numărul polonezilor este însă cu mult mai mare, căci din cauze politice dar și economice, din timpurile vechi polonezii emigrau mai intens decât oricare alt popor. Emigrarea nu a încetat nici după crearea noului stat.

Între anii 1919 și 1933, au emigrat peste 800.000 locuitori, mulți în Franța, dar și în America de sud ori Canada, pe lângă cei aflați, numeroși, în Statele Unite. E dreptul că mulți emigranți de dinainte de războiu s'au întors în patria nouă. Peste un milion s'au reîntors, în decursul ultimilor ani. Cu toate aceste repatrieri, emigrarea însă continuă. În 1933 au emigrat 35.500, și s'au întors numai 18.500; deficitul țării e de 17.000 de oameni.

Din cauza neprielnicei istorice din trecut, populațiunea Poloniei este foarte împestrată. După statistica dela 1931, numai 69% sunt polonezi; neamurile străine sunt deci cu mult mai numeroase decât la noi. (69:31% față de 73.1:26.9 dela noi).

Polonezii sunt îngrămădiți mai cu samă în jumătatea de vest a țării și în colțul ei nordestic.

Ucrainenii și Rușii albi formează majoritatea populațiunei în părțile răsăritene.

Ucrainenii (Ruteni) (peste 7 mil.) locuiesc

Fig. 4. Populația în Polonia.

în partea de sud-est. Sunt în mare parte rurali, săteni cu proprietăți mărunte. În schimb la ei se deșteaptă o conștiință națională tot mai puternică, întreținută mai ales de comuniști. Ei

visază un stat rutean unitar din Galiția și chiar Cehoslovacia până dincolo de Don, ceiace devine o amenintare și pentru noi, rutenii fiind în număr destul de mare în nordul Bucovinei și a Basarabiei, ca întindere directă a celor din Polonia și Rusia. Singura parte slabă pentru moment este despărțirea lor în două grupe, prin religie. Cei din răsărit sub influența rusă au devenit ortodoxi, cei din Galiția sunt uniți.

În actuala Polonie ucrainenii sunt organizați pe temeiul limbii deosebite și a obiceiurilor la care țin cu toată îndârjirea, pregătindu-se pentru vremea când și ei la rândul lor vor avea deplină libertate și independență ca Polonii.

Rușii-albi se află în număr mai mare (cam 2 mil.) în partea nordestică a Poloniei. Sunt țărani cu mici proprietăți de pământ, în sate sărăcicioase. Trăesc în dușmănoase raporturi cu proprietarii mari; caută și ei mai mult spre răsărit, având limba deosebită de a polonilor și o organizațiune proprie dar nu atât de puternică ca a Ucrainenilor.

Lituanienii din nord sunt în număr mai mic. Numeroși sunt și *germanii* și anume un sâmbure compact de vre-o 375.000 în provinciile de N W (Posen și Pomerania), în Silesia de sus (350.000); în restul Poloniei (325.000) sunt reslețiți. Mulți dintre ei au trecut în Germania după formarea statului polon. Sunt superiori ca cultură și așezări omenești; mulți aparțin la marii proprietari.

Evreii sunt în Polonia în număr aproape cât jumătate din al Ucrainenilor (aproape 4 mil.), răspândiți peste tot, dar mai ales în Galiția, de unde se strecoară la noi. Au venit în evul Mediu din Germania; de aici și limba lor cu fondul limbei germane stălcite și cu împestrițături de vorbe evreești, alcătuiind jargonul „idiș“. Pe lângă acești evrei vechi, în bună parte asimilați, au năvălit puhoiul evreilor ruși, prin anii 1870—1880, care formează elementul evreesc preponderent azi. Ei s'au îngrămădit mai mult în orașe, existând, ca la noi, orașele din Volhinia cu 90% evrei.

Se ocupă îndeosebi cu negoțul și micile industrii deși au pătruns și în profesiunile libere. Între avocații din Cracovia 90% sunt evrei. De aceea curentul antisemit în Polonia este destul de puternic.

Impărțirea administrativă actuală e în 16 provincii (Voevodate); învecinate cu noi sunt județele Stanislau și Tarnopol. Orașe mai populate de 100.000 locuitori sunt 11. Dintre ele Lodz orașul industrial din vest are 600.000 locuitori, iar Varșovia, capitala, peste 1.200.000. Centre istorice cu clădiri vechi, sunt: Cracovia (230.000) și Lemberg (315.000). În colțul Nestic Vilna (210.000) este cel mai de seamă oraș.

Viața intelectuală.

În contact mai de aproape cu apusul, în Polonia se dezvoltă încă din timpurile depărtate o pătură intelectuală, cu reprezentanți iluștri în cultura universală. Biserica și aristocrația au contribuit în largă măsură la dezvoltarea artei; a literaturii și chiar a științei. Una din cele mai vechi universități din Europa este cea din Cracovia, întemeiată la 1364 de către regele Casimir III, cel mare, puțin timp după înființarea celei dela Praga. Tiparul este introdus în Cracovia la 1475.

Veacul al 16-lea reprezintă apogeul dezvoltării literare și științifice. E numit „veacul de aur“. De altfel faima școlilor poloneze și dezvoltarea luată de cultură, au atras mai ales din Moldova pe mulți feciori de boeri care datoresc cultura lor deosebită, școalelor polone. Printre aceștia cel mai de samă este Miron Costin. Contactului mai intim al moldovenilor cu cultura polonă dă un substrat mai vechiu și mai serios culturii moldovenești, înainte de influența franceză. O samă întreagă de personalități moldovene trăesc în Polonia, vin în atingere cu cultura apusană. Mitropolitul Dosoftei stă lungă vreme în Polonia. Miron Costin învață la Barca și fiul său Nicolae Costin.

Polonezii au dat în toate ramurile activității intelectuale oameni de samă pomeniți în evoluția culturală a Europei. E de ajuns de citat câteva nume mai cunoscute.

În domeniul literar: *Adam Mickiewicz* (1789—1855) prin scrierile sale numeroase, istorice și literare este socotit ca un simbol al intelectualității poloneze. Prieten cu Michelet și Ed. Quinet, profesor la Collège de France, prin vorbele și scrisul său a ținut vie atenția apusului asupra soartei nenorocite în care se află Polonia, atrăgând asupra ei numeroase simpatii.

Să dă ca exemplu de uriașă producție literară *Kraszewski*, care a scris vre-o 600 volume. *Sienkiewicz* (1846—1916), cu romanul său „Quo vadis“ și în vremurile din urmă romanțierul *Reymont* cu opera *Țăranii*, au fost cinstiți cu premiul Nobel.

Pictorul *Matejko* (n. 1830) are un muzeu plin cu operele sale în Cracovia. Își lua subiectele mai ales din trecutul istoric al poporului polon, după cum *Kossak* pictează mai ales peisagii din țara sa.

În muzică e de ajuns de pomenit pe *Chopin* (1810—1849), care a făcut vestit numele polonez în europa de vest; este nu numai pianistul renumit, dar mai ales compozitorul gingaș. Pe lângă Chopin mai sunt alții. Compozitorul *Wieniawski*, dar mai ales violonistul și compozitorul *Paderewski* (născut la 1869), cu rol atât de însemnat în înfăptuirea Poloniei de azi, sunt nume citate cu deosebită cinste ori unde.

În domeniul științific *N. Copernic* (1473—1543), marele astronom este polonez de origine.

Naturalistul *Bojanus*, chimistul *Olszewski* și *Wrobewski*, care au licefiat aerul și oxigenul, D-na *Curie*, născută Sklodowski, care alături de soțul ei a descoperit Radiul, este poloneză. Chiar actualul președinte al republicii Polone, *I. Moscicki*, este un vestit chimist, profesor la Universitate. Unul dintre profesorii Universității din Lemberg. *L. Sawicki* a fost un însemnat geograf, care s'a ocupat și cu cercetarea țărilor românești. Lucrarea sa asupra Morfologiei Transilvaniei dă prețioase linii de îndrumare.

Universitățile din Cracovia, (1364) Lemberg, (1661) Posen (Poznan) (1919), Varșovia (1817), Wilna (1579—1919), sunt centre de cercetări serioase în toate domeniile.

Cu toată cultura veche polonă, cu toate că unii dintre reprezentanții culturii poloneze aparțin culturii europene, totuși cultura mulțimii lasă de dorit. Este un contrast isbitor între strălucirea superioară a celor puțini și întunecul în care zace mulțimea satelor. Analfabetismul este foarte răspândit. 30—40% din populațiunea satelor nu știe ceti și scrie. Majoritatea femeilor sunt analfabete. „Intr'aceste stă cauza principală a pasivității mulțimii satelor în Polonia, a incapacității să arate predominarea lor în stat, să deie țării tiparul ființei sale“ (Ahlers).

În anul 1934/35 aproape 500.000 copii n'au putut intra în școlile primare. Din cauza crizei economice și financiare, care bântuie în Polonia, din cauza altor trebuinți socotite mai ur-

gente (portul Gdingen), subvențiunile bugetare date școlilor în genere, reduse în ultimii ani, abea fac 12.5% din bugetul general de cheltueli ale statului. Numai în orașe situația este mai bună, căci aici vine în cumpănă sprijinul dat de ele școalelor. Analfabetismul în orașe e pe cale de a dispărea.

Războiul din Africa atrage atenția tuturor.

De aceia cărțulia

ABISINIA

de

Prof. I. SIMIONESCU

din CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE, este căutată, pentru că dă noțiuni precise asupra țării unde are loc războiul.

Prețul e numai Lei 8.—

ULTIMA NOUȚATE!

apărută în

Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ”

este

CARTEA DE BUCATE

DE

SANDA MARIN

cu o prefață de scriitorul
AL. O. TEODOREANU

E un volum de 415 pagini, cu 1200 de feluri de bucate, având planșe colorate și numeroase figuri.

Scrisă așa în cât orice gospodină tânără, poate să facă bucate gustoase urmând cele scrise în cartea foarte folositoare.

Cine trimite 150 lei prin mandat poștal o primește fără alt adaus.

„CUNOȘȚINȚE FOLOSITOARE”

Nr.

16. Creșterea păsărilor de PROF. C. MOTĂȘ.
17. Rătăcirii bolșeviste de MAIOR I. MIHAL.
20. Răsadnița și plantele din răsad de V. SADOVEANU.
22. Meșteșugul vopsitului cuburueni de ART. GOROVEI.*
23. Cum orbim de DR. G. GLĂVAN.
24. Păstrarea cârnului de porc de G. GHEORGHIU.
25. Calul de PROF. E. UDRISCHI.
27. Cum trebuie să ne hrănim de E. SEVERIN.
29. Beția de DR. EMIL GHEORGHIU.
30. Lămurirea Constituției de ARTUR GOROVEI.
33. Mama și copilul de PROF. M. MARICATIDE.*
36. Omul și societatea de AL. CIUGLEA
37. Bucătăria sănții de MARIA GEN. DOBRESCU.*
38. Sfecia de zahăr de C. LACRIȚEANU.
39. Îngrășarea pământului de I. M. DOBRESCU.
40. Friguri de baltă de DR. T. DUMITRESCU.

Nr.

41. Banul de A. CIUGLEA.
42. Sfaturi practice de I. G. A. SCHORR
43. Lămurirea Calendarului de A. CIUGLEA.
44. Conjunctivita granuloasă de DR. GLĂVAN.
45. Buruien de leac de A. VOLANSCHI.
46. Sfaturi casnice de MAICA RALUCA
47. Cultura tomatelor de I. ISVORAN.
48. Rețete pentru gospodina de MAICA RALUCA.
49. Lingoarea de DR. I. DUMITRESCU.
50. Blenoragia sau sculamentul de DR. N. IOAN.
51. Practica agricolă de A. BEJENARIU.
52. Apa de baut de DR. I. BALTEANU.
53. Tifosul exantematic de TUDOR DUMITRESCU.
54. Boalele animalelor de I. POPU CÂMPEANU.
55. Lucrări din pânșile de porumb de TITUS G. MINEA.
56. Cartoful de I. POPU-CÂMPEANU.
57. Cum să trăim de DR. F. ORUNFELD
58. Lucrări din pae și sorg de TITUS G. MINEA.

Seria C. „DIN LUMEA LARGĂ”.

Nr.

3. Munții Apuseni de M. DAVID.
5. Bucovina de I. SIMIONESCU.*
6. Basarabia de G. NĂSTASE.
7. Dobrogea de C. BRĂTESCU.
10. Viața în adâncul mărilor de C. MOTĂȘ.
- 11—12. A. Șaguna de I. LUPAȘ.
13. Către Everest de PROF. I. SIMIONESCU.
14. Români pe peste Nistru de V. HARI.
15. Lituania de G. NĂSTASE.
17. Câmpia Transilvaniei de I. POPU-CÂMPEANU.
18. Moldova de I. SIMIONESCU.
19. Români din Ungaria de I. GHEORGHESCU.
20. Jud. Turda Arleş de I. MUREȘEANU.
21. Țara Hațegului de GAVRIL TODICA
22. Spiu C. Hara! de I. SIMIONESCU.
23. Danemarca de MAGDA D. NICOLAESCU.
24. N. Milescu în China de I. SIMIONESCU.
25. Cetățile moldovenești de pe Nistru de APOSTOL D. CELEA.
26. Români din Bulgaria de EM. BUCUȚA.

Nr.

27. Valea Jiului din Ardeal de P. HOȘBU-LOGHIN.
28. Țara Bârsel de N. ORGHIDAN.
29. Vechiul ținut al Sucevei de V. CIUREA.
30. Macedo-Românii de TACHE PAPA-HAGI.
31. Români din Banatul Jugoslav de PR. BIZEREA.
32. Coasta de Azur de I. SIMIONESCU
33. Elveția de TRAIAN G. ZAHARIA.
34. Maramureșul de GH. VORNICU.
35. Austria de I. SIMIONESCU.
36. Belgia de TRAIAN G. ZAHARIA.
37. Afganistanul de I. SIMIONESCU.
38. Anastasia Șaguna de DR. I. LUPAȘ.
39. Blaiful de ALEX. LUPEARU-MELIN.
40. Marea Neagră de DR. I. LEPEL.
41. Pe urmele lui Robison Crusoe de I. SIMIONESCU.
42. Din Norvegia de I. CONEA.
43. Din vremea lui Ștefan cel Mare de GEN. R. ROSETTI.*
44. Japonia de I. SIMIONESCU.
45. Olarul Savant de I. SIMIONESCU.
46. Într-o mănăstire din Himalaya de MIRCEA ELIADE.*
47. Dăniile Apostol de N. P. SMOCHINĂ.

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

Nr.	Nr.
48. Govora și Călimănești de I. SIMIONESCU.	53. A. Odobescu de AL. TEIGARA-SAMURÇAȘ.*
49. Sgările norii New-Yorkului de PETRU COMARNESCU.*	54. Banatul de PROF. IZVERNICEANU.*
50. Nicolae Bălcescu de V. SABBU.*	55. Țara Zarandului de G. CAMBERG.*
51. Țara visurilor Impletrite (Egiptul) de MIRCEA HEROVANU.*	56. lordache Golescu de N. BĂNESCU*
52. Gh. I. Donici de GEN. R. R. ROSETTI.*	57. Bucureștii de V. MIHĂILESCU.*
	58. Turismul de AUREL PIȚU.*
	59. Abisinia de I. SIMIONESCU.*
	60. Polonia de I. SIMIONESCU.*

Seria D. „ȘTIINȚA APLICATĂ“.

Nr.	Nr.
1. Fabricarea săpunului de A. SCHORR.	18. Industria materiliilor colorante de G. A. FLOREA.
2. Motorul Diesel de ING. CASSETTI.	19. Fotografia de CĂP. DR. M. ZAPAN.
3. Industria Parfumului de E. SEVERIN.	20. Industria zahărului de O. I. BABOIANU.
4.—5. Aerul lichid de ILIE MATEI.	21. Șase montaje de radio de CĂP. DR. ZAPAN.
6. Industria Azotului de L. CATON.	22. Cinematografia de CĂP. M. ZAPAN.
7.—9. Locomotiva de ING. CASSETTI.	23. Automobilul de CĂPIT. DE AVIAȚIE M. PĂNTAZI.
10. Aeroplanul de DR. V. ANASTASIU*	24. Fabricarea sticlei de G. A. FLOREA.
11. Baloane și dirijabile de C. MIHĂILESCU.	25. Gazele otrăvitoare de CĂP. DR. M. ZAPAN.
12. Betonul armat de ING. N. OANEA.	26. Împănarea păsărilor de N. C. PĂNESCU.
13. Gări și trenuri de O. ȘIADREI.	27. Legatul cărților de I. CARAMELIU.*
15. Aparat de Radiofonie de CĂPT. DR. M. ZAPAN.	28. Înnotul de P. EPUREANU.*
16. Tiparul de VASILE ROMANESCU.	29. Scoaterea petelor de VICTORIA A VETCULESCU.*
17. Ce se scoate din cărbuni de C. V. OHPORGHIU.	30. Cum navigă corăbiiile de SPARDECK *

RĂSPÂNDIȚI

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

E cea mai trebuitoare bibliotecă. Unică prin varietatea cuprinsului, prin efințatate, este la îndemâna oricui. S'a dovedit o adevărată enciclopedie. Aduce foloase specialistului, dându-i noțiuni clare din alte domenii; procură cunoștințe folositoare celui care nu se restrânge numai la cartea de școală. Biblioteca se adresează tuturor la ori ce vârstă, căci e instructivă, educativă și practică.